

29. VÝCHOVNÝ PORADCE

TÉMA: SYSTÉMOVÁ PODPORA

Anotace

Základní náplní práce výchovných poradců je poradenství k volbě povolání a odborná intervence u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud bychom se na náplň práce podívali podrobněji, zjistili bychom, že standardní činnosti ukládané výchovným poradcům jsou poměrně široké. Mají však důležitý význam a mohou mnohé ovlivnit. Tento text se věnuje práci výchovného poradce v kontextu podpory sociálně znevýhodněných žáků.

Praxe

V současnosti všechny úkony spojené s výchovným a kariérovým poradenstvím zajišťuje téměř ve všech školských zařízeních některý z učitelů. Této práci může většinou reálně věnovat 1-3 hodiny týdně. Tento model by mohl fungovat pouze ve chvíli, kdyby na škole byli žáci, kteří nemají žádné potíže ani speciální potřeby a sami se aktivně zajímají o svůj další kariéerní postup. Realita je však zcela jiná.

Práce se sociálně znevýhodněnými dětmi je náročnější zejména ve vyšších ročnících druhého stupně, kdy většina těchto dětí má mizivou či idealisticky zkreslenou představu, co budou dělat po ukončení ZŠ. Není výjimkou, že nejen oni, ale bohužel i jejich rodiče plánují ukončení vzdělávací cesty a o pokračování na středním stupni nemají zájem.

U sociálně znevýhodněných žáků, kteří nemají dostatečné pracovní či profesní vzory v nejbližší rodině, je pochopitelně pozdě, pokud je na ně upřena zvýšená pozornost teprve v 9. ročníku. Péče a intervence výchovných poradců v tomto směru by proto měla začít mnohem dříve.

Kde všude a v rámci jakých aktivit je možné na žáky působit?

Volbě budoucího povolání žáků je věnována pozornost v hodinách občanské a rodinné výchovy, které patří do osnov základního vzdělávání. Je důležité, aby ze strany školy byly informace směřující k dalšímu vzdělávání či výběru povolání podávány co nejkonkrétnějším způsobem. Pořád mějme na mysli, že si žáci neumí představit základní věci s profesí spojené (pokud na příklad rodiče nepracují a starší sourozenec je také doma, často nechápu třeba to, proč by oni měli vstávat na praxi v 6,00 hodin ráno).

Téma profesní orientace je také na některých školách pravidelně zařazováno do třídnických hodin. Dále je více než vhodné o tématu budoucího povolání hovořit společně s dětmi a jejich rodiči na společných schůzkách, pokud

to jen trochu lze. Tíha tak alespoň nezůstává jen na dítěti, ale i rodiče jsou do tématu budoucí profese vtaženi. Jednak tím, že jsou jim předány stejné informace jako dítěti a za druhé se s nimi hovoří o tom, jak si oni představují další vzdělávání, či co si myslí, že by pro jejich dítě bylo nejlepší. Často pomůže prolomit ledy hovor na téma, čím oni sami chtěli být, když byli ve stejném věku jako jejich dítě. Nejde ani tak o to, aby dali rodiče na naše otázky konkrétní a jednoznačně zformulované odpovědi. Cílem je otevřít téma budoucnosti, pomoci rodičům i žákovi najít možné alternativy a co nejvíce realisticky o nich uvažovat.

Výchovní poradci často spolupracují s Informačním a poradenským střediskem Úřadu práce. Toto středisko může nabízet besedy o volbě povolání, skupinové a individuální poradenství s využitím profesiogramů nebo videoukázek a další formy pomoci při rozhodování o budoucím povolání. Při rozhodování o volbě dalšího učebního oboru také pomáhají exkurze do škol, do různých provozů, výroben či řemeslných dílen. Další možností je využití služeb neziskových organizací zaměřených na kariérní poradenství či individuální práci s dětmi.

TIP

Užitečnou pomůckou v hledání vhodného povolání může být tzv. Integrovaný systém typových pozic (ISTP), který je na internetu na adrese www.istp.cz, v části nazvané „Analýza individuálního potenciálu“. Zde se může každý zkusit otestovat sám. Vhodným prostředkem pro volbu povolání je také program Průvodce světem povolání, který je k dispozici ve zmiňovaných Informačních a poradenských střediscích Úřadů práce, na školách, i je možné si jej zakoupit. Internetová verze tohoto programu je na adrese <http://www.occupationsguide.cz/cz>. V základní nabídce programu v části nazvané „Pro dosud nerozhodnuté“ je test zkoumající zájmy žáka o různé druhy činností, jehož výsledkem je pořadí povolání, která by se pro žáka měla hodit nejlépe. Je jasné, že žákům je potřeba pomoci a provázet je během hledání správných informací či jim pomoci v orientaci v popisech a textech na uvedených webových stránkách.

TIP

Pokud si někdo chce práci v některém povolání shlédnout přímo „v akci“, jsou pro něho v IPS k dispozici cca 10 až 12 minutové videoklipy, které ho seznámí s hlavními pracovními činnostmi tak, jak probíhají přímo v pracovním prostředí a umožní mu tak udělat si představu o "atmosféře" pracoviště. Současně zde vyslechne informace o aspektech daného povolání, které kamerou nelze zachytit. Několik filmů je též zpracováno pro celé skupiny povolání.

TIP

Nejpodrobnější a nejucelenější informace o obsahu jednotlivých povolání jsou v již zmíněném Integrovaném systému typových pozic, který je volně přístupný na internetu na adrese www.istp.cz. Jednotlivá povolání jsou zde ještě dále podrobněji členěna na takzvané typové pozice.

V současnosti je ale často hlavní náplní výchovných poradců řešení výchovných problémů žáků, zatímco poradenství zaměřené na profesní a vzdělávací orientaci je spíše okrajovou činností. Ta se omezuje často jen na podávání nejzákladnějších informací o existenci škol v příslušném regionu a v základních školách a vyřizování administrativy spojené s podáváním přihlášek na střední stupeň škol. S ohledem na rozsah práce, kterou jim pozice výchovného poradce přináší, je důležité, aby od vedení cítil výchovní poradce podporu i respekt k jeho práci (např. v tomto duchu není, když se výchovný poradce využívá na dozory a suplované hodiny apod.). V tomto případě se pak omezí práce na vykonávání nejnutnějších úkonů (což je ve většině případů administrativa, nikoli přímá práce či kontakt s dětmi, které to potřebují nejvíce).

Rizika

- malá hodinová dotace pro práci výchovného poradce, nelze reálně vše obsáhnout
- vykonávání jen základních činností výchovného poradce (především administrativní záležitosti)
- rezignace na dlouhodobou péči a motivaci sociálně znevýhodněných žáků (jde o náročnou práci, která nemusí nést očekávané úspěchy, pokud není s dětmi pracováno dlouhodobě)
- využívání výchovného poradce na „záskokové“ práce (ad hoc dozory, hlídání, suplované hodiny)
- malý důraz na důležitost pozice a práci výchovného poradce ze strany vedení škol